

Oikonimų slavinimo ypatybės periferinėje lietuvių tarmėje

Nijolė Tuomienė

Lietuvių kalbos institutas, Lietuva

El. paštas: n.tuomiene@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6662-4615>

Santrauka. Straipsnyje siekiama išanalizuoti Varanavo r. apylinkių vietų vardų – oikonimų – slavinimo ypatybes. Remiamasi gyvenamųjų vietų pavadinimais, surinktais iš gyvosios gyventojų kalbos. Tyrimo tikslas – nustatyti, kokie potencialūs oikonimų slavinimo būdai būdingi šiam pietų aukštaičių patarmės tęsinui už Lietuvos Respublikos ribų. Tyrime atsižvelgiama į sociolingvistinę regiono situaciją, turėjusią įtakos tiriamojo ploto vardyno formavimuisi. Nuo XX a. vidurio 15-oje Varanavo r. apylinkių tautinė ir kalbinė padėtis pasikeitė iš esmės. Nuo lietuvių ir baltarusių dvikalbystės buvo pereita vien prie slavų kalbų: baltarusių, lenkų ir rusų. Oikonimų slavinimo ypatybėms turėjo įtakos skirtingi apylinkių slavėjimo tempai.

Oikonimai į kitą kalbą perteikiami dviem – *vertimo* ir *aiškinimo* – būdais. Užfiksuoti vertimo pavyzdžiai rodo, kad, perteikiant lietuviškus oikonimus vietine baltarusių tarme *poprostu*, išlaikoma ta pati giminė ir skaičius. Aiškinamasis perteikimas yra laikomas pagrindiniu oikonimų slavinimo būdu, kuris gali būti pagrįstas tik morfologiniais ekvivalentais: priešdėliais, priesagomis ir galūnėmis. Priešdėlinis oikonimų slavinimo būdas neproduktyvus. Priesagų perteikimas – sudėtingiausias iš morfologinio pritaikymo būdų. Nuosekliai laikomasi tokios taisyklės: lietuviškos priesagos balsiai gauna gerai fonetiškai parinktą atitikmenį baltarusių priesagoje, tačiau kiti priesagos elementai jau derinami pagal morfologinius, o ne pagal fonetinius kriterijus. Galūnių perteikimo pogrupis – gausiausias. Tai būdas, labiausiai priartėjęs prie fonetinio perteikimo būdo.

Raktiniai žodžiai: periferinė lietuvių kalbos tarmė, dvikalbystė, kalbų sąveika, oikonimų slavinimo ypatybės, sociolingvistika.

Features of Slavization of Oikonyms in the Peripheral Lithuanian Dialect

Summary. The article aims to analyze the peculiarities of the Slavization of place names – oikonyms – of the Voronovo district (Belarus) based on names of places of residence collected from the living language of the inhabitants. The aim of the study is to determine what possible ways of Slavization of oikonyms are characteristic of this continuation of the Southern Aukštaitian dialect outside the Republic of Lithuania. The study takes into account the sociolinguistic situation of the region, which influenced the formation of toponyms of the research area. Since the 20th century, the ethnic and linguistic situation in the vicinity of the Voronovo district changed dramatically. From the bilingualism of Lithuanian and Belarusian, there was a transition to exclusively Slavic languages: Belarusian, Polish, and Russian. The characteristics of the Slavization of the oikonym were influenced by the different rates of Slavization in the surrounding areas.

Received: 21.09.2022. Accepted: 05.12.2022

Copyright © 2022 Nijolė Tuomienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Oikonyms are translated into another language in two ways – by translation and word-of-mouth. The recorded examples of translation show that when translating Lithuanian oikonyms into the local Belarusian *poprostu* dialect, the same gender and number are kept. Interpretive rendition is considered the main method of Slavization of oikonyms, which can be based only on morphological equivalents: prefixes, suffixes, and endings. A prefixed way of rendering oikonyms is not productive. Suffixing is the most complex form of morphological adaptation. The following rule is consistently followed: the vowels of the Lithuanian suffix acquire a phonetically well-chosen counterpart in the Belarusian suffix, but other elements of the suffix are already combined according to morphological, not phonetic, criteria. The limb rendering group is the largest. This method is the closest to phonetic rendering.

Keywords: the peripheral dialect of the Lithuanian language, bilingualism, the interaction of languages, features of slavization of oikonyms, sociolinguistics.

Особенности славянизации ойконимов в периферийном литовском диалекте

Резюме. В статье анализируются особенности славянизации ойконимов, записанных из живой речи жителей окрестностей Вóроновского р-на (Беларусь). Цель исследования – выявить, какие из возможных способов славянизации ойконимов характерны для этого периферийного диалекта, бывшего до середины XX в. непрерывным продолжением южноаукштайтского диалекта за пределами Литовской Республики. В исследовании учитывается социолингвистическая ситуация региона, повлиявшая на формирование, функционирование и историю ойконимов: за последнее столетие в ряде населённых пунктов произошёл переход от литовско-белорусского билингвизма к полилингвизму с основным белорусским языком. После 1920-го г. активно распространялся польский язык, в послевоенное время к нему прибавился и русский язык. Особенности славянизации ойконимов связаны со скоростью перехода жителей на славянские языки, в каждой местности происходившего по-разному.

Ойконимы передаются на другой язык двумя способами – путем перевода или интерпретации. При переводе литовских ойконимов на местный белорусский диалект *попросту* сохраняется род и число. Интерпретационная передача (основной способ славянизации ойконимов) основывается только на морфологических эквивалентах: префиксах, суффиксах и окончаниях. Префиксальный способ славянизации ойконимов непродуктивен. Передача суффиксов является наиболее сложным из методов морфологической адаптации. Соблюдается следующее правило: гласные литовского суффикса получают фонетически удачно подобранный аналог в белорусском суффиксе, остальные элементы суффикса же сочетаются по морфологическим, а не фонетическим критериям. Самая многочисленная подгруппа (флективная) наиболее близка к фонетической.

Ключевые слова: периферийный литовский диалект, двуязычие, взаимодействие языков, особенности славянизации ойконимов, социолингвистика.

Įvadas

Vietiniai gyventojai savąja kalba susikuria onomastikoną, tačiau jų gyventojų teritorijoje laikui bėgant neretai įvyksta didelių pasikeitimų ir joje imama kalbėti kita kalba. Vieną kalbą pakeisti kita kalba tame pačiame regione arba plote gali dėl dvejopų priežasčių: arba teritorijoje apsigyvena kitos tautos atstovai, dažniausiai jai ištuštėjus dėl karų ir epidemijų, arba toje teritorijoje dėl istorinių aplinkybių pasikeičia tik kalba, o žymesnio žmonių kraustymosi nefiksuojama. Pastaruoju atveju viena kalba kitą keičia daug lėčiau. Kuo lėtesnis kalbos pasikeitimo procesas, tuo daugiau išlieka senojo onomastikono [Laučiūtė 2006, 170]. Tačiau ir pirmuoju atveju dalis žodyno, pirmiausia – vietų vardai, dažnai lieka ankstesnėje teritorijoje ir kaip substratinis paveldas

(skoliniai) įsilieja į anksčiau toje teritorijoje gyvenusią tautą pakeitusios kitos tautos kalbą.

Istoriniai duomenys rodo, kad etninės Lietuvos centras buvęs tarp Ašmenės (brus. *Ашмяны*) ir Vilniaus. Iki XIX a. vidurio didžioji to ploto dalis suslavėjo. O turint mažai tradicinės kultūros rašytinių duomenų, lieka paskutinis svarbus kalbos, kultūros ir istorijos šaltinis – senieji vietovių vardai ir ten nuo seno gyvenusių žmonių pavardės. Seniausi gyvenamųjų vietų vardai (toponimai) yra fiksuoti XIII–XVII a. dokumentuose. Daugelis tų įrašų atspindi daug senesnius laikus, atskleidžia ir liudija svarbias kalbos ypatybes, todėl tai yra labai reikšminga kultūros paveldo dalis [Garšva 2017, 23–24; Zinkevičius 2008].

Net nelikus senųjų gyventojų kalbos ar atskyrus juos nuo Lietuvos, išlieka žmonių, žemės ir vandenų vardai, todėl buvę gyventojai tarsi toliau kalba ir aiškina, kas jie tokie buvo, kokios jų buvo vertybės, kodėl jie taip praminė vietoves ir žmones. Senųjų tikrinių žodžių tyrėjai ne kartą yra pabrėžę savo tiriamojo objekto reikšmę. Vardynas itin jautriai reaguoja į istorijos vėjus, bet kartais, nebelikus kitų svarbesnių duomenų, būtent vardynas – onomastika – lieka svarbiausiu kalbotyros ir istorijos šaltiniu, leidžiančiu pratęsti kitus tyrimėjimus. Vietovardžių reikšmę ypač akcentavo Kazimieras Būga, vadindamas juos tiesiog „žemės kalba“. Daug Lietuvos vietovardžius ir vandenvardžius tyręs Aleksandras Vanagas teigė, jog jie „gali duoti svarbių duomenų apie seniausių tautų gyvenimo periodus, apie jų protėvynę ir migraciją“ [Vanagas 1981, 27].

Tyrimo **objektas** – pietų aukštaičių patarmės tęsinio Baltarusijoje, iki XX amžiaus vidurio buvusios lietuviškos Varanavo rajono (brus. *Варанова*) salos, oikonomai, užrašyti XX a. pab. – XXI a. pr. iš gyvosios vietinių gyventojų kalbos. Tyrimo **tikslas** – atsižvelgiant į sociolingvistinius tiriamojo objekto veiksnius, nustatyti pagrindinius 15-oje rajono apylinkių surinktų 139 oikonomų slavinimo būdus, nurodyti galimas lingvistines ir sociolingvistines jų adaptavimo priežastis. Šiam tikslui pasiekti buvo išsikelti šie **uždaviniai**:

- 1) sudaryti tiriamajame plote surinktų oikonomų sąrašą: vietine baltarusių tarme *poprostu* ir lietuvių šnekta;
- 2) nustatyti dominuojančius lietuviškų (baltiškų) kaimų vardų slavinimo būdus, paaiškinti galimas priežastis.

Tiriamoji **medžiaga** – kaimų ir gyvenamųjų vietų vardai – surinkta iš kelių šaltinių per ne vienerius metus trukusias išvykas. Didžioji dalis duomenų buvo užrašyta iš vyresniosios kartos žmonių individualių autorės išvykų į Baltarusiją metu (nuo 1995 m. iki 2014 m.). Darbe taip pat naudotasi 1986 m. Terešos Voišnis sudarytu išsamiu kelių Varanavo r. apylinkių onomastikos tezauro rankraščiu¹.

¹ Diplominio darbo vadovas prof. dr. Valerijus Čekmonas.

Tam tikroje teritorijoje išsidėstę vardai ir jais pavadinti objektai sudaro *toponomastinę erdvę*. Viena vertus, tų vardų visuma yra sąlygojama pasaulio sampratos, kuri būdinga tiriamąją erdvę šiandien užimančiai tautai, o kita vertus, išlaiko ankstesnių epochų elementus [Laučiūtė 2005, 26]. Tikriniai vardai arba jų darybos elementai yra labai lengvai skolinami. Aiškinantis galimus skolinimosi būdus ir sąlygas, tikslinga pirmiausia palyginti neaiškios kilmės pavadinimus su kitais fonetiškai jiems artimais vienašakniais ar vienakamieniais pavadinimais, o ne apeliatyvais tos kalbos, iš kurios pavadinimai galėjo būti paskolinti, atsižvelgiant į tautų (ar genčių) istorinius, kultūrinius ryšius [Ten pat, 27]. Dėl to tenka peržengti specifinius lingvistinius rėmus ir susipažinti su geografijos, etnografijos, istorijos bei archeologijos tyrimų rezultatais.

Šiuolaikinė onomastikos teorija nepripažįsta izoliuoto atskirų pavadinimų nagrinėjimo ir pabrėžia, jog būtina atsižvelgti į įvairius faktorius, kurie daugiau ar mažiau lėmė vardyno sistemos formavimąsi. Tai gali būti tiek lingvistiniai bei ekstralingvistiniai ryšiai tarp įvairių vardažodžių tipų (vietovardžių, asmenvardžių ir vandenvardžių), tiek ir vardažodžių ryšiai su apeliatyvine lekšika [Smułkova 1990, 151–164].

Egzistuoja nemažas pluoštas atvejų, kai iš to paties žodžio yra padaryti keli skirtingų objektų pavadinimai, pvz.: *Воранава* – miesto, greta esančio kaimo ir upelio vardas; *Дітва* – ir kaimo, ir upės vardas *Ažubalės* apyl. (brus. *Забалоув*). Neretai pavadinimai gali būti tiesiog perkeliama iš vienos grupės objektų į kitą grupę (vandenvardis > vietovardis), be jokių papildomų derivacinių procesų, pvz.: upės ir kaimo vardas *Дайнава*; miestelio ir upės vardas *Нача*; kartais sutampa tik šaknis, o kinta kamiengalis, galūnė arba šaknis praplečiama afiksais [Laučiūtė 2005, 157].

1. Varanavo rajono onomastikos ir kalbos substrato tyrimų specifika

1.1. Pietryčių Lietuvos paribio ir užribio regiono sociolingvistikos istorija ir šiuolaikinė sociolingvistinė situacija turėjo didelės įtakos šio ploto vardyno formavimuisi, jo raidai, dabatinei būklei ir funkcionavimui [Бірыла, Ванягас 1968; Garšva 2007, 23–34; Романчук 1988, 55–62].

Tiriamąjo Varanavo r. sociolingvistikos istorija ir dabartinė sociolingvistinė situacija išsamiai apibūnama ankstesniuose darbuose [Tuomienė 2008; 2010; 2018, 113–134; ir kt.]. Taip pat pristatyti ir išanalizuoti dabartinės šių teritorijų onomastikos bruožai: oficialiųjų ir vietinių vardų formų santykis bei jų vartojimo sritys Pereigonių (brus. *Перега́нцы*) apylinkėje [Tuomienė 2007, 643–661]. Darbe nurodoma, kad oikonimai ir gyventojų pavardės visuose oficialiuosiuose ir sovietmečio dokumentuose pateikiami tik rusų kalba, todėl rusiška įvairių tikrinių žodžių užrašymo forma buvo vienintelė oficialioji. Kadangi šnekamoji vietos gyventojų kalba XX a. pradžioje dažiausiai buvo

baltarusių tarmė *poprostu*, gyvojoje kalboje vartoti ir baltarusiški pavadinimų variantai. XX a. pabaigoje dar būta atskirų lietuvių kalbą išsaugojusių rajono kaimų [Чекмонас 2017, 416–442], ten gyventojų pavardės ir kaimų pavadinimai dar tebeturėjo lietuvišką atmainą. Būtina priminti, kad tuo metu, kai Vilniaus kraštas, taigi ir visas Varanavo r., priklausė Lenkijai (1920–1939 m.), atsiradusi lenkiškoji pavadinimų atmaina. Iki mūsų dienų lenkų kalba greta literatūrinės baltarusių kalbos išlieka kaip oficiali konfesinė kalba: ja atliekamos religinės apeigos, pildomos bažnytinės knygos. Tačiau kasdieniame gyvenime neoficialiai lenkiškai kalbama retai.

Taigi, krašte vartojamų keturių to paties pavadinimo formų – lietuviškų, baltarusiškų, lenkiškų ir rusiškų – tarimas, kirčiavimas ir daryba, be abejo, skiriasi. Anksčiau atliktas išsamus rytinės Varanavo r. dalies apylinkių onomastikos tyrimas parodė, kad dauguma kaimų išlaikė baltiškos kilmės pavadinimus. Lietuviškų vietovardžių išliko net ir tuose kaimuose, kur lietuvių kalbos tradicija nutrūko prieš šimtą metų [plg. Grumadienė 1993, 48–56; Романчук 1988, 55–66].

Didžioji dalis tiriamojo ploto senųjų **oikonimų** yra neabejotinai baltiškos kilmės. Naujesni – vien slaviški. Baltų onomastikos tyrėjai [Garšva 2007, 24–35; 2017, 23–30; 2019, 51–69; Laučiūtė 2006, 97–105; Vanagas 1985, 1989; Zinkevičius 2008; ir kt.] teigia, kad Baltarusijos pakraščiuose, siekiančiuose dabartinę Lietuvos teritoriją, baltiški kaimų pavadinimai susiformavę ne vėliau kaip XVI a. Juos fiksuoja šio laikotarpio rašytiniai dokumentai – šie kaimai ir galėjo galutinai susiformuoti per valakų reformą. Kaimai, įsikūrę vėliau, dažniausiai gaudavo vien tik slaviškos kilmės vardus [Жучкевич 1968, 125]. Taigi arealo oikonimų kilmė taip pat priklausė nuo kaimų įsikūrimo laikotarpio.

1.2. Vienas iš substrato tyrinėjimo objektų yra onomastika. Dvikalbystės (daugiakalbystės) situacijoje, nustatčius bendruosius dėsningumus, kalbos faktus galima atkurti [Laučiūtė 2006, 158–159]. Taigi, kalbos rekonstrukcijos imamas tuomet, kai gyvosios kalbos faktų patikrinti jau nebeįmanoma, kai kalba vartojama pasyviai arba jau visiškai nebevartojama. Pagal šiuos dėsningumus vienos kalbos duomenys yra pritaikomi kitai kalbai. Tokiu būdu atsiranda galimybė suvokti kalbų sąveikos mechanizmą, kitaip tariant, atkurti kalbinių elementų apykaitą.

Pastaraisiais metais baltiškų vietovardžių slavinimo problema lingvistinėje literatūroje iškeliama nedažnai. Solidūs darbai, skirti lietuvių onomastikos slavinimo ypatybėms, yra pasirodę praeitame šimtmetyje. Pirmiausia minėtini išsamūs, pagrįsti gausia medžiaga Kazimiero Būgos (1968), Jono Otremskio (1963), Knuto Olafo Falko (1964), Jurgeno Princo (1968) darbai, kuriuose remiamasi rašytiniais šaltiniais ir atsižvelgiama į diachroninius kalbų santykius. Nemažai dėmesio skiriama rašto ženklų inventoriui, raštininkų nuostatoms

bei jų gebėjimams. Pirmiausia šiuose darbuose nustatomi bendrieji vardyno slavinimo dėsningumai, tačiau pasitaikančios išimtys ar net prieštaringi atvejai paprastai aiškinami ekstralingvistiniais veiksniais arba jie yra paliekami nuošalyje.

1.3. Kalbų sąveikos procese, kai dvikalbiai žmonės perteikinėja jiems gerai suprantamos vienos kalbos žodžius kita kalba, kurią jie taip pat gerai moka ir jaučia jos galimybes, kalba visais atvejais išlaiko sistemiškumą ir veikia nuosekliai.

Antras svarbus dalykas – sociolingvistinio požiūrio į tiriamąjį objektą būtinybė: kas, kur, kada ir su kuo bendraudamas vartoja vieną ar kitą kalbą. Varanavo r. apylinkės slavėjo nevienodais tempais, todėl rajono oikonomai buvo suslavinti skirtingais laikotarpiais: vienos apylinkėse lietuviški kaimų vardai vartojami iki dabar, o kitose – lietuviškos jų formos jau užmirštos. Lietuvių kalbos tradicija tiriamose apylinkėse buvo išlaikoma taip pat nevienodai: pavyzdžiui, *Ródūnios* (brus. *Рáдунь*) ir *Žirmūnų* (brus. *Жырмўны*) apylinkių kaimuose lietuvių kalba išlaikyta iki XXI a. pradžios [Tuomienė 2021, 48–60], o *Girkų* (brus. *Гірки*) ir *Balčiškių* (brus. *Бóльчышкі*) – lietuviškai kalbėta iki XX a. 9-ojo dešimtmečio; *Ažubalio* (brus. *Зáбалаць*) ir *Misėvičių* (brus. *Місэвічы*) apylinkėse lietuvių kalbos tradicija nutrūkusi maždaug 6-ajame dešimtmetyje.

Taigi, lietuvių kalbos vartojimo aplinkybės sąlygojo kaimų vardų slavinimo ypatybes. Gerai mokantys abi kalbas – lietuvių ir baltarusių, dvikalbiai žmonės semantinę oikonomų turinį stengiasi aiškinti kitos kalbos priemonėmis, todėl visų pirma pasitelkiami kitos kalbos priešdėliai ir priesagos, kad tas turinys būtų perteiktas kuo skaidriau lingvistiškai ir tiksliau semantiškai. O miestelių ir didesnių gyvenviečių gyventojai, lietuvių kalbą jau užmiršę ir kasdieniame gyvenime dažnai kalbėję lenkiškai, visam vardynui linkę apibendrintai taikyti lenkiškas priesagas ir galūnes. Tokiuose plotuose substratinės kalbos oikonomai apauga ypač storu superstrato sluoksniu. Ir ne vien tik oikonomai, bet ir visa leksika. Todėl, pavyzdžiui, apylinkėse buvusį stiprų lenkinimo židinių patikimiausiai rodo pagal lenkų kalbos taisykles perkeltas kirtis ne tik oikonomų, bet ir visos skolintinės leksikos atveju [Tuomienė 2018, 69–72]. Pagal tokias pačias taisykles vyksta skolinimosi reiškiniai ir kitais kalbos lygmenimis [Чекман 2017b, 443–460].

Trečias svarbus dalykas – surenkami visi įmanomi kalbos duomenys iš skirtingų šaltinių ir užfiksuojamos tiek lingvistinės, tiek ir ekstralingvistinės detalės, galinčios turėti įtakos pavadinimo kilmei. Etimologizavimui visų pirma svarbūs gali būti aplinkiniai tiek mikrotoponimai, tiek krašte vyraujantys antroponimai. Nemažos tiriamojo ploto dalies oikonomų pamatas yra gyventojų pavardės, pavyzdžiui, kaimo vardas *Bareišos* ir dažna pavardė *Bareiša*, brus. *Барэйшы, Барэйша*; kaimo vardas *Surkantaĩ* ir pavardė *Sürkantas*,

brus. *Суркантѣ, Сурконт*; *Vilbikaĩ* ir *Vilbikas* brus. *Вільбікі, Вільбік*; *Valintiškės* ir pavardė *Valinčius*, brus. *Вальнціушкі, Вальнѣу*; *Vaišniaĩ* ir brus. *Вайшні* Bnk. Rečiau fiksuojamas atvirkštinis variantas – pavardė kilusi iš kaimo vardo, pvz., *Kuliaĩ* brus. *Кулі* ir tų vietų pavardė *Кулѣіч*. Ypač patikimas baltiškumo įrodymas yra semantinis pagrindimas. Štai kaimas *Saltōniškės* yra toli į miškus įsiterpęs vienintelis kaimas. Jo pavadinimo šaknis *salt-* patvirtina hipotezę dėl hidronimų siejimo su *saltà* „taukai ant žarnų; liauka gyvulio pakaklėje“, *saltas* „tamsus gumulas taukuose“ [Vanagas 1981, 289]. Kaimai *Pėnciniškės*, brus. *Пѣнцѣнишкі* yra plynoje vietoje, todėl pavadinimas gali būti siejamas su *pėntis* „kulnis“.

1.4. Nustatant kalbų sąveikos taisykles pats patikimiausias šaltinis – gyvoji vietinių dvikalbių ir daugiakalbių gyventojų kalba. Atsitiktinumų čia negali būti, o atsirandančios „išimty“ – kitų taisyklių veikimo padarinys. Renkant duomenis tokiu būdu, fiksuojamos dabartinėje gyvojoje kalboje vartojamos (arba vartotos iki XX a. pab.) formos. Duomenys buvo tikslinami naudojantis ir kitais šaltiniais: apylinkių kolūkių knygose pateikiamais kaimų ir gyventojų sąrašais, lenkiškai užpildytomis bažnytinėmis knygomis. Taigi įvairaus pobūdžio ir įvairių laikų raštuose rasta daugelio nagrinėjamų oikonimų lenkiškos ir baltarusiškos arba rusiškos lytys. Pavyzdžiui, oficialiuose apylinkių raštvedybos dokumentuose, pildomuose ranka, dominuoja kaimų pavadinimų, gyventojų vardų ir pavardžių užrašymai rusų kalba. Nors rusišką įvairių vardų formą galima laikyti oficialiąja, tačiau kaip ji buvo užrašyta, dažnai priklausė nuo raštininko gebėjimų bei kompetencijos.

Taigi, iš visa to, kas pasakyta, galima daryti tokią prielaidą: onomastiką daugiakalbystės sąlygomis tikslingiausia tirti ne imant kiekvienos vartojamos kalbos pavadinimus ir nagrinėti atskirai, o visus turimus pavadinimų variantus nagrinėti paraleliai. Šiame tyrime vadovaujamosi nuostata skirti gyvosios kalbos ir rašytinius faktus. Pavyzdžiui, *Žirmūnų* apylinkėje esančio *Zalieckių* kaimo pavadinimą greičiausiai reikėtų kildinti iš dar ir dabar tose apylinkėse tebegyvenančių *Zalieckių* šeimos pavardės, bet apylinkės gyventojų sąrašuose rusiškai dabar jau randame parašyta *Залѣсские*, t. y. liaudies etimologijos pagrindu paaiškinta, kad tas kaimas esąs už miško, kad jo gyventojai vadintini „gyvenančiais už miško“. Šiame darbe stengtasi ieškoti autentiškos oikonimų formos, remtis pirmiausia gyvosios kalbos faktais.

2. Pagrindiniai oikonimų slavinimo būdai

2.1. Substrato tyrimas iš gyvosios kalbos – nedažnas lingvistinėje praktikoje, todėl vertėtų išsamiau aptarti kai kurias metodologines nuostatas. Pagrindu pasirinkti labiausiai tokiam tyrimui tinkantys jau minėtų lingvistų – Jurgeno Princo ir Knuto Olafo Falko – suformuluoti metodologiniai principai. Tyrėjai pirmiausia siūlo fonetiniuose svarstymuose atsakyti tų kaimų pavadini-

mų, kurie į kitą kalbą perteikiami **aiškinimo** (pastarąjį J. Princas vadina *die Deutung*) ir **vertimo** (*die Übersetzung*) būdais. Autoriai atkreipia dėmesį į tai, kad baltiškiosios ir slaviškiosios toponimijos sąveikos ypatingumas reikalauja vertimą skirti nuo aiškinimo, t. y. semantinio įprasminimo. Vertimu yra laikomas toks pakeitimas, kai oikonomo semantika perteikiama neturinčiu fonetinio ryšio kitos kalbos žodžiu, pvz.: *Ažùbalė ~ Зάбалоуь*. O aiškinimas vykdomas parenkant kitos kalbos atitikmenis taip, kad būtų pasiektas maksimalus fonetinis panašumas, pvz.: *Armōniškės ~ Армáнишки, Ramùčiai ~ Рáмуці, Sklodónys ~ Складáнуы*.

2.2. Neabejotinų **vertimo** pavyzdžių užfiksuota nedaug. Tokie slaviški oikonomai kaip *Крыніца* (iš lie. *Šalcinis*) Žrm, *Бярóзаўка* (iš lie. *Beržynė*) Ažbl, *Нóвікі* (iš lie. *Naujėji*) Grk duoda pagrindo įtarti esant vertimą, bet tai gali būti ir naujesni slavų kaimai, nes kitokių formų neužfiksuota. Kas kita, kai yra žinoma, kad *Aukštúojai ~ Бэрхня* Grk, kad *Dažžininkai ~ Агарóдники* Arm, *Naujāsodžiai ~ Новасáды* Prg; *Piliakalnis ~ Гарадзіўча* ir *Šalciniai ~ Крыніцы* Rod, kad *Lietuvà ~ Литвіца* Bnk, arba *Ažùbalis / Žùbalis ~ Зάбалоуь / Зάблауь* Bnk, *Garniai ~ Бацяні* Klš, *Ažurys ~ Зарóчэ* Prd. Kartais pakeičiama giminė, kai baltų ir slavų kalbose jos nesutampa, pvz., *Piliakalnis ~ Гарадзіўча, Šalciniai ~ Крыніцы, Ažùbalis / Žùbalis ~ Зάбалоуь / Зάблауь, Ažurys ~ Зарóчэ*. Nors apskritai perteikiant baltiškus oikonomus vietine baltarusių tarpe *poprostu* stengiamasi išlaikyti tą pačią giminę, dažnai – ir tą patį skaičių.

Dar vienas vertimo porūšis yra tie atvejai, kai verčiami tik atskiri sudėtinių vietovardžių komponentai, paprastai ne pamatinis žodis, o jo apeliatyvas: *Senėji ir Naujėji Smilginiai ~ Старыя і Нóвыя Смільгіні* Rod, *Māžosios Kapvėliškės ~ Малыя Конвэлішкі* Klš.

2.3. Aiškinamasis vietovardžių perteikimas yra pats dažniausias vietovardžių slavinimo būdas. Skiriamos dvi jo grupės:

- 1) kai ieškoma tiek prasminio, tiek ir morfologinio panašumo;
- 2) kai verčiamasi iš esmės tik morfologinėmis priemonėmis.

Pirmąją grupę sudarytų kuopiniai vietų vardai. Jų pamatas – asmens pagal tautinę priklausomybę, užsiėmimą, profesiją pavadinimas ir jo slaviški atitikmenys, kurie dėl senų baltų ir slavų ryšių ir skolinimosi yra labai supanašėję, pavyzdžiu: *Vajōrai ~ Баяры* Žrm, *Baliniai ~ Балатнікі* Rod; *Jotautai ~ Ятаўты* Rod; *Ožėliai ~ Ожэлішкі* Žrm, *Vincėliai ~ Вінуцкі* Prg; *Žemaičiai ~ Жемойцішкі* Vrnv; *Ulonai ~ Улань* Grk; *Kavōliai ~ Кавальчукі* Grk; *Riaubai ~ Роўбішкі* Dčk. Priesagos *-ki* atsiradimą šiuo atveju lėmė poreikis perduoti kuopinę reikšmę.

Antrasis oikonomų aiškinamojo perteikimo būdas – homonimijos pagrindu atsirandantis naujas įprasminimas: *Zalieceiai ~ Залэу(с)кія* Žrm, plg. tų apylinkių pavardė *Zalėuckyi*. Vadinasi, kuopinio vietovardžio pamatu imama

pavardė ir pasidaroma (o ne tik perteikiama galūnė $-(i)ai > i$) pagal modelį: iš pavardės su *-эўкий* – oikonimas su *-эўкия*. Taip iš *Залэўкий* atsiranda „suprantamesnis“ *Залэўкия* – atvejį galima laikyti homonimu reikšme „залесские“ (už miško (esantys)).

Trečiasis aiškinamojo perteikimo būdas – kai pakeičiamos visos žodžio morfemos ir kirčio vieta. Dėl pamatinio žodžio panašumo arba sutapimo šį būdą iliustruojantys pavyzdžiai gali būti laikomi ir vertimu, pvz.: *Babrinỹkai* ~ *Бабрўники* Ažbl, *Beržuon* ~ *Берэзна* Žrm, *Vrnišks* ~ *Ворничы* Msv. Šiame tyrime jie priskiriami prie aiškinamojo oikonimų slavinimo būdo.

Aiškinamasis perteikimas, kaip minėta, gali būti pagrįstas tik morfologiniais ekvivalentais, t. y. priešdėliais (1), priesagomis (2) ir galūnėmis (3). Šis oikonimų slavinimo būdas laikomas pagrindiniu.

1. Priešdlinių vietovardžių uždėfiksuota nedaug, nes tai nėra produktyvus būdas. Iš 7 aptikt priešdlinių lietuvišk oikonimų 2 buvo išversti: *Ažikalniai* ~ *Загоры* | *Загорки* Klš; *Ažubalis* | *Žubalis* ~ *Збалауь* | *Зблоуь* Ažbl, Bnk; pasitaik atvejis, kai verčiama tik lenkiška oikonimo lytis, nes lietuviškas ir baltarusiškas priešdėliai sutampa: *Pravaž* ~ *Правжа* ~ *Pševža* Ažbl. Kitiems dviem oikonimams, susijusiems su apeliatyvais *mdzias* „miškas“ ir *valk* „bala, pelk“ bei vienam – su upvardžiu *Ditv*, padarytiems su priešdėliu *pa-*, parenkamas labai panašus baltarusiškas priešdėlis *По-*, plg., *Padzitiv* | *Padzicvs* ~ *Пдзiтiвa* Blč, *Pamed* ~ *Пмyдзь* Blč, *Pavalak* ~ *Пвалaкa* Blč. Tai, greičiausiai ne fonetinis perteikimas, o tik priešdėlio pakeitimas. Ši prielaid įrodo tas faktas, kad baltarusių *no-* paprastai yra kirčiuojamas. Ir atvirkščiai, lietuviškoje lytyje *Prodn* kirčiuotas priešdėlis *pa-* baltarusiškai pavadinimo variante *Прдyнь* tampa nekirčiuotu.

2. Pats sudėtingiausias iš morfologinio pritaikymo bd yra priesag (žr. 1 lentelę) perteikimas. Čia laikomasi tokios taisyklės: lietuviškos priesagos balsiai gauna gerai fonetiškai parinkt atitikmenį baltarusių priesagoje. Tačiau kiti priesagos elementai jau derinami pagal morfologinius kriterijus, o ne pagal fonetinius. Kitaip tariant, ieškoma atitikmens kuopinei reikšmei perteikti. Labai tikėtina, kad *a* ir *o* tarpusavio kait reguliuoja priegaidės. Tokiu atveju tvirtapradžiai *a* ir *o* išlieka nepakitę, o tvirtagaliai *a* virsta *o* ir atvirkščiai. Nors šis dėsningumas dar nėra plačiau ištirtas ir tvirtai nustatytas. Ilgalaikis dviejų kalb, bding tiriamam Varanvo r. plotui – lietuvių ir baltarusių – koegzistavimas, kai nė viena kalba nėra stumiama ar uždgožiama kitos, dominuojančios ar prestižiškesns, kalbos, skatina rinktis analizuojam perteikimo bd, t. y. smoning pritaikym, ne tik fonetinio apvalkalo pakeitim.

1 lentelė. Varanavo r. apylinkių oikonomų priesagos ir jų aiškinimo pavyzdžiai

Priesagos		Oikonomai		Apylinkė
lietuvių	baltarusių	lietuvių	baltarusių	
-ėnai	-яне	<i>Dvarčėnai</i>	<i>Дварча́не</i>	Ažbl
		<i>Kazlėnai</i>	<i>Казля́ны</i>	Ažbl
		<i>Zaprudzėnai</i>	<i>Запрудзя́ны</i>	Ažbl
-iniai	-іны	<i>Dubiniai</i>	<i>Дубі́ны</i>	Grk
		<i>Gilviniai</i>	<i>Гільві́ны</i>	Rod
-(i)nykai	-нікі	<i>Druskinykai</i> (upelis <i>Druskėle</i>)	<i>Дру́скінікі</i>	Dčk
-(i)onys	-анцы, -яны*	<i>Bilónys**</i>	<i>Біла́ны</i>	Žrm
		<i>Kivónys</i>	<i>Ківа́ны</i>	Dčk
		<i>Leliónys / Liuliónys</i>	<i>Леля́ны / Люля́ны</i>	Grk, Nč
		<i>Mickónys</i>	<i>Міцка́ны</i>	Nč
		<i>Miežionys / Mižonys</i>	<i>Міжа́ны / Межа́ны</i>	Grk
		<i>Pavilónys</i>	<i>Павіла́ны</i>	Dčk
		<i>Pereigónys</i>	<i>Пера(й)га́ны</i>	Prg
		<i>Skladónys</i>	<i>Склада́ны</i>	Rod
		<i>Ramaškónys</i>	<i>Рамашка́ны</i>	Prg
		<i>Túsamonys / Tusamónys</i>	<i>Тусаману́ / Тусаману́</i>	Bnk
<i>Vigónys</i>	<i>Віга́ны</i>	Rod		
-(i)ūnai	-уны	<i>Aivūnai</i>	<i>Айву́ны</i>	Rod
		<i>Lipkūnai</i>	<i>Ліпкуну́</i>	Grk
		<i>Mačiūnai / Mičiūnai / Miciūnai</i>	<i>Мачу́ны</i>	Dčk
		<i>Nekrašiūnai</i>	<i>Някрашу́ны</i>	Nč
		<i>Piliūnai / Piliūonys</i>	<i>Пілю́ны</i>	Blž
		<i>Poceliūnai</i>	<i>Поцелю́ны</i>	Rod
		<i>Sarūnai</i>	<i>Сапу́ны</i> (pavardė <i>Sáпка</i> , upelis <i>Сапу́нка</i>)	Grk
		<i>Tolkūnai</i>	<i>Талкуну́</i>	Rod
		<i>Vaikūnai / Vaikūonys / Vaikūnys</i>	<i>Вайкуну́</i>	Rod

* Šių priesagų parinkimas priklauso nuo šaknies paskutiniojo priebalsio kietumo: po kietojo vartojama -*анцы*, po minkštojo – *яны*.

** Kai kurių šių oikonomų kuopinis pobūdis nėra aiškus – tokiais atvejais galėjo veikti fonetinės analogijos veiksnys.

3. Pačią gausiausią grupę sudaro oikonimai, kur galūnių perteikimas (žr. 2 lentelę) vykdomas aiškinamuoju būdu. Šis būdas yra labiausiai priartėjęs prie fonetinio perteikimo būdo. Kartais tai sunkiai atskiriami reiškiniai. Pažymėtina, kad daugeliu atvejų išlaikoma ta pati kirčio vieta.

2 lentelė. Galūninio oikonimų perteikimo pavyzdžiai

Galūnės		Oikonimai		Apylinkė
lietuvių	baltarusių	lietuvių	baltarusių	
-(i)ai	-i / -ы	<i>Advėrnykai</i>	<i>Адвэрнікі</i>	Rod
		<i>Balcinykėliai</i>	<i>Бальцінікелі</i>	Bnk
		<i>Balkiūnai</i>	<i>Балькiўны</i>	Klš
		<i>Bartašiūnai</i>	<i>Барташўны</i>	Prg
		<i>Bastūnai</i>	<i>Бастўны</i>	Bst
		<i>Biliai</i>	<i>Білі</i>	Žrm
		<i>Budrėvičiai</i>	<i>Будрэвічы</i> (pavardė <i>Будрэвіч</i>)	Blč
		<i>Draguciai</i>	<i>Драгуці</i> (pavardė <i>Драгуць</i>)	Ažbl
		<i>Dzietkai</i>	<i>Дзёткі</i>	Žrm
		<i>Geštautai</i>	<i>Гештаўты</i>	Blč
		<i>Ginėliai</i>	<i>Гінелі</i>	Nč
		<i>Gudėliai</i>	<i>Гуделі</i>	Žrm
		<i>Jančiai</i>	<i>Янчы</i>	Dčk
		<i>Jotautai</i>	<i>Ятаўты</i>	Rod
		<i>Juciūnai</i>	<i>Юцiўны</i>	Rod
		<i>Jurėliai</i>	<i>Юрелі</i>	Rod
		<i>Kargaudai</i>	<i>Каргаўды</i>	Grk
		<i>Kemeišiai</i>	<i>Кемейшы</i>	Rod
		<i>Kerbedziai</i>	<i>Кербедзі</i> (pavardė <i>Кербедзь</i>)	Žrm
		<i>Kláišiai</i>	<i>Клэйшы</i>	Grk
		<i>Klóniai</i>	<i>Клони</i>	Ažbl
		<i>Kukliai</i>	<i>Куклі</i>	Blž
		<i>Kuliai</i>	<i>Кулі</i> (pavardė <i>Куліч</i>)	Grk
		<i>Kužiai</i>	<i>Кужы</i>	Bnk
		<i>Leliūšai</i>	<i>Лялюшы</i>	Grk
		<i>Lauciūnai</i>	<i>Лаўцiўны</i>	Bst
		<i>Lebednūkai</i>	<i>Лебеднікі</i> (upė <i>Лебедà</i>)	Dčk
		<i>Lūnkiai</i>	<i>Лункі</i> (pavardė <i>Лункейч</i>)	Grk
		<i>Nasavičiai</i>	<i>Насавічы</i> (pavardė <i>Насовіч</i>)	Rod
		<i>Navikai</i>	<i>Навікі</i> (pavardė <i>Новік</i>)	Grk
		<i>Norkūnai</i>	<i>Наркунь</i> (pavardė <i>Наркун</i>)	Ažbl, Dčk

Galūnės		Oikonomimai		Apylinkė
lietuvių	baltarusių	lietuvių	baltarusių	
-(i)ai	-i / -ы	<i>Medžiūšai</i>	<i>Мядзюшы</i>	Rod
		<i>Mažeikiai</i>	<i>Мажэйкі</i> (pavardė <i>Мажэйка</i>)	Rod
		<i>Minūnai / Mnūnai</i>	<i>Мніхі</i>	Žrm
		<i>Mogūnai</i>	<i>Магўны</i>	Žrm
				Žrm
		<i>Padaiškiai</i>	<i>Падэйкі</i>	Ažbl
		<i>Papiškiai</i>	<i>Папішкі</i>	Rod
		<i>Petrašiūnai</i>	<i>Пятрашўны</i>	Žrm
		<i>Plikiai</i>	<i>Плікі</i>	Žrm
		<i>Poškai</i>	<i>Пашкі</i>	Ažbl
		<i>Pusiāvarai</i>	<i>Пусявάρы</i>	Rod
		<i>Rackūnai / Račkūnai</i>	<i>Рацкўны</i>	Bst, Rod
		<i>Radziūnai</i>	<i>Радзюны</i> (pavardė <i>Радзюль</i>)	Dčk
		<i>Ramūčiai</i>	<i>Рамуці</i>	Bnk
		<i>Sakalai</i>	<i>Сакалы</i>	Bst
		<i>Scilgūnai</i>	<i>Сцільгўны</i>	Vrnv
		<i>Skireikiai</i>	<i>Скірэйкі</i>	Rod
		<i>Siaurūnai</i>	<i>Сяўрукі</i> (pavardė <i>Саўрук</i> , <i>Сяўрук</i>)	Blč
		<i>Smilgīniai</i>	<i>Смілгіні</i>	Nč, Rod, Ažbl
		<i>Stračiūnai</i>	<i>Страчўны</i>	Rod
		<i>Stukai</i>	<i>Стукі</i>	Žrm
		<i>Surkantai</i>	<i>Сурканты</i>	Blč
		<i>Šalciniai</i>	<i>Шальціні</i>	Žrm
		<i>Ševerdōkai</i>	<i>Шевёрдокі</i>	Žrm
		<i>Šiaurai / Šaurai</i>	<i>Шяўры</i>	Nč
		<i>Taukiniai</i>	<i>Таўкіні</i>	Žrm
		<i>Traigiai</i>	<i>Трайгі</i>	Ažbl
		<i>Trakėliai</i>	<i>Тракелі</i>	Bst
		<i>Vaišniai</i>	<i>Вайшні / Войшні</i> <i>Войшня***</i> (pavardė <i>Вайшніс, Войшніс</i>)	Bnk
		<i>Varliai</i>	<i>(В)Орлі</i>	Rod
		<i>Vaškėliai</i>	<i>Вашкелі</i> (pavardė <i>Вашкелойць</i>)	Bst
		<i>Zapasnūnai</i>	<i>Запаснікі</i>	Žrm
<i>Žirmūnai</i>	<i>Жырмўны</i>	Ažbl		

*** Tai vertimo pavyzdys, o šaknyje kirčiuojama dėl adstratinio lenkų kalbos poveikio.

Galūnės		Oikonimai		Apylinkė		
lietuvių	baltarusių	lietuvių	baltarusių			
-ės	-i	<i>Abrōmiškės</i>	<i>Абра́мішкі</i>	Ažbl		
		<i>Alekšyškės</i>	<i>Алекшы́шкі</i>	Nč		
		<i>Ambražyškės</i>	<i>Амбражы́шкі</i> (pavardė <i>Амбражук</i>)	Plck		
		<i>Ažėliškės</i>	<i>Ажэ́лішкі</i>	Žrm		
		<i>Balčyškės</i> / <i>Balčiškės</i>	<i>Большы́шкі</i> (pavardė <i>Бару́зіч</i>)	Blč		
		<i>Bartāšiškės</i>	<i>Барта́шышкі</i> (pavardė <i>Барта́сь</i>)	Rod		
		<i>Daugėliškės</i>	<i>Даўгелі́шкі</i> (pavardė <i>Даўгя́ла</i>)	Rod		
		<i>Daugirdziskės</i>	<i>Даўгірды́шкі</i>	Rod		
		<i>Dōčiškės</i>	<i>До́цішкі</i>	Dčk		
		<i>Gudziniškės</i>	<i>Гудзі́нішкі</i>	Bnk		
		<i>Júotkiškės</i> / <i>Júotkos</i>	<i>Ё́ткішкі</i> (pavardė <i>Ё́дзіс</i>)	Rod, Bst		
		<i>Kūrškės</i>	<i>Ку́ркі</i>	Rod		
		<i>Lopāciškės</i>	<i>Лопату́шкі</i>	Bst		
		<i>Nāniškės</i>	<i>Но́нішкі</i>	Žrm		
		<i>Padvariškės</i>	<i>Падвары́шкі</i>	Bnk		
		<i>Pėnciniskės</i>	<i>Пену́нішкі</i>	Rod		
		<i>Salīškės</i>	<i>Салі́шкі</i>	Rod		
		<i>Saltoniškės</i>	<i>Солта́нішкі</i>	Grk		
		<i>Seřbeniškės</i>	<i>Се́рбени́шкі</i>	Nč		
		<i>Sūšyškės</i>	<i>Су́шышкі</i>	Dčk		
		<i>Taūciskės</i>	<i>Тоўці́шкі</i> / <i>Толу́шкі</i>	Grk		
		<i>Trūpiškės</i>	<i>Тру́пішкі</i>	Prd		
		<i>Valdotiškės</i> / <i>Valdōciškės</i> / <i>Valdonai</i>	<i>Валда́тышкі</i> / <i>Волдажы́шкі</i>	Blč		
		<i>Vanagiškės</i>	<i>Ванагі́шкі</i>	Grk		
		<i>Berylos</i>	<i>Бяры́лы</i>	Plc		
		-os	-i	<i>Girkos</i>	<i>Гі́ркі</i> (pavardė <i>Гі́ріс</i> , miškai <i>Гі́ра</i> , <i>Гіро́іув</i>)	Grk
				<i>Mikūtos</i>	<i>Міку́ты</i> (pavardė <i>Міку́ув</i>)	Blč
<i>Palōškos</i>	<i>Пала́шкі</i>			Grk		
<i>Talōčkos</i>	<i>Тала́чки</i> (pavardė <i>Тала́чка</i>)			Ažbl		
<i>Valaišos</i>	<i>Валэ́йшы</i> (pavardė <i>Валэ́йша</i>)			Ažbl		

3. Išvados

3.1. Buvusioje lietuviškoje saloje Baltarusijoje, Varanāvo r. iš dvikalbių žmonių užrašytų oikonomų slavinimo ypatybių analizė suteikė svarbių duomenų ir įžvalgų apie ilgalaikės lietuvių ir vietinių slavų kalbų atmainų (baltarusių, lenkų, rusų) kalbų sąveikos, raidos ir kaitos ypatybes. Kaimų vardai liudija apie šiose teritorijose gyvenusių žmonių kalbinę ir etninę priklausomybę – dauguma pavadinimų yra baltiškos kilmės.

3.2. Bendruomenės kalbos tradicijai yra reikšmingas sociolingvistinis veiksnys: 15-os Varanāvo r. apylinkių kaimai slavėjo skirtingais tempais, todėl oikonomų slavinimas nemenkai skiriasi. Dvikalbiai žmonės kitos kalbos priemonėmis paprastai aiškina semantinį oikonomų turinį. Toks formalus perteikimas vykdomas pasitelkiant tokius kitos kalbos priešdėlius ir priesagas, kurie tą turinį perteikia tiksliausiai.

3.3. Laikantis J. Princo ir K. O. Falko suformuluotų metodologinių principų, baltiškosios ir slaviškosios toponimijos sąveika interpretuota skiriant **vertimą** nuo **aiškinimo**. Vertimo pavyzdžiai parodė, kad perteikiant baltiškus oikonomus vietine baltarusių tarme *poprostu* stengiamasi išlaikyti tą pačią giminę ir skaičių. Aiškinamasis vietovardžių perteikimas kita kalba yra laikomas pagrindiniu vietovardžių slavinimo būdu. Skiriamos kelios grupės:

- 1) kuopiniai vietovardžiai, kurių pamatas – asmens pagal tautinę priklausomybę, užsiėmimą ar profesiją pavadinimas ir jo slaviški atitikmenys, kurie dėl senų baltų ir slavų ryšių ir skolinimosi yra labai supanašėję;
- 2) homonimijos pagrindu atsirandantis naujas įprasminimas: kuopinio vietovardžio pamatu imama pavardė ir pasidaroma pagal modelį;
- 3) kai pakeičiamos visos žodžio morfemos ir kirčio vieta.

3.4. Aiškinamasis perteikimas gali būti pagrįstas tik morfologiniais ekvivalentais, t. y. priešdėliais, priesagomis ir galūnėmis. Priešdėlinis oikonomų perteikimo būdas – neproduktyvus. Priesagų perteikimas – sudėtingiausias iš morfologinio pritaikymo būdų. Šis pogrupis pats gausiausias. Čia laikomasi taisyklės: lietuviškos priesagos balsiai gauna gerai fonetiškai parinktą atitikmenį baltarusių priesagoje, bet kiti priesagos elementai jau derinami pagal morfologinius, o ne pagal fonetinius kriterijus. Labiausiai priartėjęs prie fonetinio perteikimo būdo yra galūnių perteikimas aiškinamuoju būdu. Daugeliu atvejų išlaikoma ta pati kirčio vieta.

3.5. Tyrimo rezultatai dar neleidžia spręsti, kodėl vienur verčiama priesaga, o kitur analogišku atveju – tik galūnė. Galima daryti prielaidą, kad tokiais atvejais daug lemia vertybinė kalbos orientacija.

Sutrupinimai

Ažbl – Ažùbalis
 Blč – Baļčiškės
 Bnk – Benekáinys
 Bst – Bastúnai
 Dčk – Dõčiškės
 Grk – Girkos
 Klš – Kaulėliškės
 Msv – Misėvičiai

Nč – Nočia
 Plc – Paleckišškės
 Prd – Paaradnė
 Prg – Pereigónys
 Rod – Ródūnia
 Vrnv – Varanāvas
 Žrm – Žirmúnai

Literatūra

- BŪGA, K., 1958. Apie lietuvių asmens vardus. In BŪGA, K. *Rinkiniai raštai*, T. 1. Vilnius, 201–269.
- FALK, O., 1964. O metodach slawizacji litewskich nazw osobowych i miejscowych. O genezie i rozpowszechnieniu nazw na –*ańce*, *Språkliga Bidrag*, 4(19). 1–16.
- GARŠVA, K., 2007. Baltų kalbų substratas rytuose. *Valoda – 2007. Valoda dažadu kultūru kontekstā*. Daugavpils: Saule, 24–35.
- GARŠVA, K., 2017. Gudijos Astravo krašto vietovardžiai, *Gimtasai kraštas*, 2. 23–30.
- GRUMADIENĖ, L., 1993. Benekainių apylinkių antroponimija, *Lietuvių kalbotyros klausimai*, 30. 48–56.
- LAUČIŪTĖ, J. S., 2005. Baltų substratas rytų slavų kalbose, *Baltistica*, IV priedas. 161–168.
- LAUČIŪTĖ, J. S., 2006. Apie dar vieną senosios baltiškos leksikos šaltinį, *Acta Baltico-Slavica*, 30. 97–105.
- OTRĘBSKI, J., 1963. Slawizacja litewskich nazw wodnych i miejscowych, *Z polskich studiów slawistycznych*, Seria 2, *Językoznawstwo*. 267–286.
- PRINZ, J., 1968. *Die Slavisierung baltischer und Baltisierung slavischer Ortsnamen im Gebiet des ehemaligen Gouvernements Suwalki*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- SMUŁKOWA, E., 1990. Problematyka badawcza polsko-białorusko-litewskiego pogranicza językowego. In RIEGER, J., WERENICZ, W. (red.). *Studia nad polszczyzną kresową*. T. V. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 151–164.
- TUOMIENĖ, N., 2008. *Ramaškonių šnektos tekstai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- TUOMIENĖ, N., 2010. *Ramaškonių šnektos daiktavardžio kaityba: sociolingvistinis tyrimas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- TUOMIENĖ, N., 2018. Nevaldomas skolinimasis kaip kalbos nykimo požymis, *Acta Linguistica Lithuanica*, 78. 113–134.
- TUOMIENĖ, N., 2021. Lietuvių ir baltarusių kalbų fonetikos sąveika Rodūnios apylinkėse, *Respectus Philologicus*, 40(45). 48–60. <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2021.40.45.91>
- VANAGAS, A., 1985. *Lietuvių pavardžių žodynas*, T. 1. Red. V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė. Vilnius.
- VANAGAS, A., 1989. *Lietuvių pavardžių žodynas*, T. 2. Red. V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė. Vilnius.

- ZINKEVIČIUS, Z., 2008. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- БІРЫЛА М., Б., ВАНАГАС, А., 1968. *Літоўскія элементы у беларускай анамастыцы*. Мінск.
- ВОЙШНИС, Т., 1986. *Ономастический тезаурус Переганцевского с/с Вороновского района БССР*. Дипломная работа (рукопись). Vilnius.
- ГАРШВА, К., 2019. Балтизмы (топонимы, фамилии) в Польше, Беларуси, *Droga wzajemności*, 20. 51–64.
- ЖУЧКЕВИЧ, А. В., 1968. *Топонимика Белоруссии*. Минск.
- РОМАНЧУК, А., 1988. Фамилии в условиях двуязычия, *Lietuvių kalba ir bilingvizmas, Lietuvių kalbotyros klausimai*, Т. XXVII. Vilnius: Mokslas, 55–66.
- ТУОМЕНЕ, Н., 2007. Общая характеристика ономастики Ромашканского ареала, *Prace Filologiczne*, 53. 645–663.
- ЧЕКМОНАС, В. Н., 2017. Функционирование языков и билингвизм (на материале ромашканских говоров). In KALĖDIENĖ, L. (sud.). *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 416–442.
- ЧЕКМАН, В., 2017а. Фонетические особенности говоров села Колесники Эйшишского района Литовской ССР. In KALĖDIENĖ, L. (sud.). *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 443–461.

Bibliography (Transliteration)

- BIRYLA, M. V., VANAGAS, A., 1968. *Litouskiya elementy u belaruskaj anamasticy*. Minsk: Navuka i tehnika.
- BŪGA, K., 1958. Apie lietuvių asmens vardus. In BŪGA, K. *Rinkiniai raštai*, T. 1. Vilnius, 201–269.
- ЧЕКМОНАС, В., 2017. Функционирование языков и билингвизм (на материале ромашканских говоров). In KALĖDIENĖ, L. (sud.). *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 416–442.
- ЧЕКМАН, В., 2017а. Фонетические особенности говоров села Колесники Эйшишского района Литовской ССР. In KALĖDIENĖ, L. (sud.). *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 443–461.
- FALK, O., 1964. O metodach slawizacji litewskich nazw osobowych i miejscowych. O genezie i rozpowszechnieniu nazw na *-ańce*, *Språkliga Bidrag*, 4(19). 1–16.
- ГАРШВА, К., 2007. Baltų kalbų substratas rytuose. *Valoda – 2007: valoda dažadu kultūru kontekstā*. Daugavpilis: Saule, 24–35.
- ГАРШВА, К., 2017. Gudijos Astravo krašto vietovardžiai, *Gimtasai kraštas*, 2. 23–30.
- ГАРШВА, К., 2019. Baltizmy (toponimy, familiyi) v Polshie, Bielarusi, *Droga wzajemności*, 20. 51–64.
- LAUČIŪTĖ, J. S., 2005. Baltų substratas rytų slavų kalbose, *Baltistica*, IV priedas. 161–168.
- LAUČIŪTĖ, J. S., 2006. Apie dar vieną senosios baltiškos leksikos šaltinį, *Acta Baltico-Slavica*, 30. 97–105.
- ОТРЕБСКИ, Ж., 1963. Slawizacja litewskich nazw wodnych i miejscowych, *Z polskich studiów slawistycznych*, Seria 2, *Językoznawstwo*. Warszawa, 267–286.
- PRINZ, J., 1968. *Die Slawisierung baltischer und Baltisierung slavischer Ortsnamen im Gebiet des ehemaligen Gouvernements Suwalki*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

ROMANCHUK, A., 1988. Familii v usloviyah dvuyazychya (na meteryale govorov d. Gervjat i okresnostej), *Lietuvių kalbotyros klausimai, Lietuvių kalba ir bilingvizmas*, 27. Vilnius: Mokslas, 55–66.

SMUŁKOWA, E., 1990. Problematyka badawcza polsko-białorusko-litewskiego pogranicza językowego. In RIEGER, J., WERENICZ, W. (red). *Studia nad polszczyzną kresową*. T. V. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 151–164.

TUOMENE, N., 2007. Obščhaja harakteristika onomastiki Romashkanskoj areala, *Prace Filologiczne*, 53. 645–663.

TUOMIENĖ, N., 2008. *Ramaškonų šnektos tekstai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

TUOMIENĖ, N., 2010. *Ramaškonų šnektos daiktavardžio kaityba: sociolingvistinis tyrimas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

TUOMIENĖ, N., 2018. Nevaldomas skolinimasis kaip kalbos nykimo požymis, *Acta Linguistica Lithuanica*, 78. 113–134.

TUOMIENĖ, N., 2021. Lietuvių ir baltarusių kalbų fonetikos sąveika Rodūnios apylinkėse, *Respectus Philologicus*, 40(45). 48–60. <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2021.40.45.91>

VANAGAS, A., 1985. *Lietuvių pavardžių žodynas*, T. 1. Red. V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė. Vilnius.

VANAGAS, A., 1989. *Lietuvių pavardžių žodynas*, T. 2. Red. V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė. Vilnius.

VOISHNIS, T., 1986. *Onomasticheskij tezaurus Peregancevskogo s/s Voronovskogo rayona BSSR*. Diplomnaya rabota (rukopis'). Vilnius: Vilniaus universitetas.

ZINKEVIČIUS, Z., 2008. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

ZHUCHKEVICH, V. A., 1968. *Toponimika Belorusii*. Minsk.

Nijolė Tuomienė, humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro vyresnioji mokslo darbuotoja.

Nijole Tuomienne, Doctor of Humanities, Senior Researcher of the Geolinguistic Center at the Institute of Lithuanian Language.

Нийоле Туомене, доктор гуманитарных наук, старший научный сотрудник Центра геолингвистики Института литовского языка.